

LEADER Program

EUROPSKOM
PRAKSOM DO
VLASTITIH
PRILIKA

pbiro[®]

Poslovni biro PBIRO d.o.o.

LEADER Program

EUROPSKOM PRAKSOM DO VLASTITIH

PRILIKA

Rijeka, studeni 2009.

IMPRESSUM

Nakladnik:

Poslovni biro PBIRO d.o.o. Rijeka

Za nakladnika:

Boris Debelić

Izradio:

Poslovni biro PBIRO d.o.o., Rijeka

Autori:

Iva Štifanić

Borna Debelić

Potporne institucije:

HAMAG – Hrvatska agencija za malo gospodarstvo

Lektura:

Ivana Horvat, prof.

Grafičko oblikovanje:

Poslovni biro PBIRO d.o.o., Rijeka

Tisak:

IMPRESS d.o.o., Matulji

Naklada:

100 primjeraka

ISBN 978-953-55072-2-2

*CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka
pod brojem 120407017*

PREDGOVOR

Jedna od osnovnih karakteristika provedbe ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama je stavljanje naglaska na lokalno stanovništvo čime se ono potvrđuje kao glavni čimbenik ukupnog razvoja ruralnih područja. Upravo ta posebnost pouzdanja u ljude koji žive u ruralnim područjima i u njihove sposobnosti za otkrivanje onoga što najbolje odgovara njihovom okolišu, kulturi, radnim tradicijama i vještinama čini posebnost LEADER projekata.

LEADER – "Links between actions for the development of the rural economy", predstavlja Inicijativu Europske Zajednice za mobiliziranje i provedbu ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna partnerstva javnog i privatnog sektora („Lokalne akcijske grupe”).

U procesu razvoja tih lokalnih partnerstava javnog i privatnog sektora (LAG-ova) važno je imati točne informacije na temelju kojih je moguće donijeti kvalitetne odluke koje će voditi ka razvoju i napretku svakog pojedinog ruralnog kraja u skladu sa njegovim posebnostima.

PBIRO već duži niz godina svojim aktivnim prisustvom i poduzetničkim aktivnostima unapređuje razvoj svojega kraja i regije. S tim je ciljem i stvorena ova brošura koja nastoji program LEADER približiti svim ruralnim zajednicama Primorsko – goranske županije, Republike Hrvatske, ali i šire interregionalno u okvirima EU.

U njenom nastajanju kao potporna institucija pomogla je Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) kojoj i ovim putem zahvaljujemo.

Rijeka, studeni 2009.

Boris Debelić

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
1. LEADER PROGRAM U OKVIRIMA EUROPSKE UNIJE	9
1.1. Opće značajke LEADER programa	9
1.2. Pristup na temelju područja	10
1.3. Bottom-up pristup	11
1.4. Lokalna akcijska grupa – LAG	12
1.5. Inovativan pristup.....	15
1.6. Integriran i multi-sektorski pristup	16
1.7. Umrežavanje.....	16
1.8. Suradnja	18
2. LEADER PROGRAM U OKVIRIMA REPUBLIKE HRVATSKE	19
2.1. Provedba LEADER programa i osnivanje LAG-ova u Republici Hrvatskoj....	19
2.2. Postupak odabira LAG-ova i odobrenje lokalnih strategija razvoja	21
2.3. Prilike za sufinanciranje	22
3. EU PRIMJERI DOBRE PRAKSE	23
LITERATURA	34

1. LEADER PROGRAM U OKVIRIMA EUROPSKE UNIJE

1.1. Opće značajke LEADER programa

LEADER - „Links between actions for the development of the rural economy“, predstavlja Inicijativu Europske Zajednice za mobiliziranje i provedbu ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna javno-privatna partnerstva („Lokalne akcijske grupe“). Namjera mu je pomoći ljudima, udrugama, poduzećima i ostalim potencijalnim čimbenicima u ruralnim područjima da razmotre potencijal svojeg područja te potaknu provedbu integriranih, kvalitetnih i originalnih strategija održivog razvoja. U okvirima Republike Hrvatske kao zemlje pred-pristupnice Europske Unije, LEADER je uklopljen u IPARD program pod mjerom 2.2. Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja.

Važnost LEADER metode u kontekstu lokalne razvojne strategije prepoznata je diljem Europe, gdje postoji puno primjera koji pokazuju kako se lokalne razvojne strategije mogu razvijati pomoću LEADER financiranja, te kako one mogu pozitivno utjecati na sveukupni gospodarski razvoj.

Jedna od osnovnih karakteristika LEADER-a je stavljanje naglaska na lokalno stanovništvo koje se oduvijek smatralo glavnim čimbenikom ruralnih područja, a ono što je činilo posebnost LEADER projekata u njegovim počecima bilo je pouzdanje u ljude koji žive u ruralnim područjima i u njihove sposobnosti za otkrivanje onoga što najbolje odgovara njihovom okolišu, kulturi, radnim tradicijama i vještinama.

U državama članicama Europske Unije postoji bogato iskustvo unutar postojećih 893 LEADER Lokalnih Akcijskih Grupa (LAG-ova), od kojih su neki nastali još u prvoj LEADER inicijativi (1991.-1995.) i drugoj LEADER inicijativi (1996.-1999.). Sa ispravnim usmjerenjem, to stečeno iskustvo može koristiti za daljnja stvaranja vrijednih doprinosa i koristi budućem ruralnom razvoju kao i novim ruralnim čimbenicima u svih 27 zemalja članica EU.

Povezivanje na lokalnoj razini spaja ljude kako bi razmjenjivali svoja iskustva i znanja, informirali se i promovirali aktivnosti ruralnog razvoja, pronalazili projektne

partnere te stvarali osjećaj pripadnosti jednoj većoj cjelini kao što je lokalna akcijska grupa.

LEADER program određen je sljedećim elementima:

- lokalne strategije razvoja koje se temelje na području, predložene za dobro identificirane podregionalne ruralne teritorije,
- javno-privatno partnerstvo uz tijelo upravljanja koje donosi odluke predstavljajući interes različitih skupina ruralnog stanovništva,
- bottom-up pristup koji u suštini znači kako odluke koje se odnose na pripremu i provedbu lokalnih razvojnih strategija donose lokalne akcijske grupe,
- multi-sektorska izrada i provedba strategije koja se temelji na interakciji između sudionika projekata različitih sektora lokalne ekonomije,
- provedba inovativnog pristupa,
- provedba projekata suradnje,
- mrežni rad lokalnih partnerstava.

1.2. Pristup na temelju područja

Pristup na temelju područja obuhvaća mali, socijalno povezan teritorij koji je često okarakteriziran zajedničkim tradicijama, domaćim identitetom, osjećajem pripadnosti ili zajedničkim potrebama i očekivanjima. Takvo područje predstavlja ciljno područje za implementaciju ruralnih mjera, a postojanje takvih područja omogućava održivi razvoj u smislu lakšeg prepoznavanja lokalnih snaga i slabosti, prijatni i prilika, endogenih potencijala, te identifikaciju važnijih uskih grla.

„Na temelju područja“ u osnovi znači lokalno. Jedan od razloga zašto ovakav pristup funkcionira uspješnije od ostalih pristupa leži u činjenici da on dopušta preciznije usklađivanje aktivnosti kako bi one odgovarale stvarnim potrebama specifičnog područja i njezinoj lokalnoj konkurentnoj prednosti. Odabrano područje mora imati dovoljnu povezanost i kritičnu masu u vidu ljudskih, financijskih i ekonomskih resursa kako bi podržala održivu lokalnu razvojnu strategiju, a što se ne mora nužno podudarati sa unaprijed definiranim administrativnim granicama.

Definicija „lokalnog područja“ nije niti univerzalna niti statična. Naprotiv, lokano područje razvija se i mijenja sa širim ekonomskim i socijalnim promjenama, poljoprivrednim djelatnostima, upravljanjem i brigom o okolišu, te općim percepcijama o samim ruralnim područjima.

U cilju postizanja ekonomskog i socijalnog razvoja područja jedne Lokalne Akcijske Grupe, ono mora biti dovoljno malo da bude povezano i dovoljno veliko kako bi osiguralo generiranje razvoja unutar tog područja što ovisi o kapacitetu njegovih stanovnika.

1.3. Bottom-up pristup

Bottom-up pristup znači da lokalni čimbenici sudjeluju u donošenju odluka vezanih za strategiju i selekcioniranje prioriteta koji bi se trebali provesti u njihovom lokalnom području. Europsko iskustvo je pokazalo da bottom-up pristupe ne bi trebalo smatrati alternativom ili suprotnostima top-down pristupima nacionalnih i/ili regionalnih autoriteta, već ih kombinirati u cilju postizanja boljih sveukupnih rezultata.

Od sedam elemenata LEADER-a najosobitiji je bottom-up pristup. Ruralne mjere koje slijede ovaj pristup trebaju biti dizajnirane i implementirane na način koji najbolje odgovara potrebama zajednice kojoj služe. Jedan od načina kojim se to osigurava je pozivanje lokalnih interesnih grupa da preuzmu vodstvo i da sudjeluju. Ovaj način funkcionira u petnaest zemalja EU u kojima postoje LAG-ovi, ali jednako je važan i u zemljama koje teže EU članstvu a u kojima postoje strukturalni problemi u poljoprivredi i puno prilika za unapređenje kvalitete ruralnog života.

Uključivanje lokalnih aktera obuhvaća populaciju uglavnom, ekonomskih i društvenih interesnih grupa i predstavnike javnih i privatnih institucija. Jačanje kapaciteta je bitna komponenta bottom-up pristupa, uključujući također:

- podizanje svijesti, edukaciju, participiranje i mobilizaciju lokalnog stanovništva za identificiranje snaga i slabosti područja,

- sudjelovanje različitih interesnih grupa u formiranju lokalne razvojne strategije, te
- uspostavljanje jasnih kriterija za selektiranje adekvatnih aktivnosti (projekata) na lokalnoj razini koje će iznijeti strategiju.

Sudjelovanje interesnih grupa ne bi trebalo biti limitirano do inicijalne faze već bi se trebalo produžiti do procesa implementacije, doprinoseći na taj način ruralnoj strategiji, uspješnosti odabranih projekata i učenju za budućnost. Važan segment partnerstva je transparentnost koja se odnosi na procese mobilizacije i savjetovanja u cilju doseganja konsenzusa kroz dijalog i pregovore između aktera koji sudjeluju.

Uključivanje lokalnih zajednica u planiranje ruralnog razvoja i implementaciju LEADER-a udahnilo je novi život u zajednice koje se suočavaju sa izazovima svoga područja.

1.4. Lokalna akcijska grupa – LAG

Uspostavljanje lokalnog partnerstava, znanog kao „Lokalna Akcijska Grupa“ (LAG), izvorna je i važna značajka LEADER programa. LAG ima zadatak identificirati i implementirati lokalnu razvojnu strategiju, donositi odluke vezane za alokaciju svojih financijski izvora te njihovo upravljanje. LAG-ovi su često efektivniji u stimuliranju održivog razvoja zato jer oni:

- agregiraju i kombiniraju ljudske i financijske resurse iz javnog sektora, privatnog sektora, civilnog i dobrovoljnog sektora,
- udružuju lokalne aktere u zajedničke projekte i multi-sektorske aktivnosti u cilju postizanja sinergije, zajedničkog vlasništva, i kritične mase potrebne za unapređenje ekonomske konkurentnosti područja,
- jačaju dijalog i suradnju između različitih ruralnih aktera, koji često imaju malo iskustva u zajedničkom radu, putem smanjenja potencijalnog konflikta i olakšavajući pregovaračke solucije kroz konzultacije i diskusije,
- olakšavaju, kroz interakciju različitih partnera, proces adaptacije i promjene u poljoprivrednom sektoru.

Novoosnovani LAG predstavljati će ruralno područje koje ima više od 5.000 i manje od 150.000 stanovnika uključujući manje gradove, te gradove s manje od 25.000 stanovnika. Teritorij koji predstavlja LAG biti će sastavni dio što se tiče gospodarskog, društvenog i fizičkog (zemljopisnog) stajališta i neće pripadati teritoriju drugih LAG-ova. Ista lokacija ne smije pripadati više od jednom LAG-u što se tiče partnerstva, strategije i teritorija.

Izabrani LAG-ovi u svakom slučaju moraju obuhvaćati teritorije dovoljno usklađene i s kritičnom masom u smislu ljudskih, financijskih i ekonomskih resursa za potporu održivoj strategiji razvoja.

LAG će biti službeno registrirana udruga (u Republici Hrvatskoj utemeljena na važećem Zakonu o udrugama ili drugom odgovarajućem obliku). Na razini donošenja odluka upravno tijelo LAG-a predstavljati će interese različitih javnih i privatnih skupina područja i ruralnog stanovništva, osiguravajući da najmanje 50% čine članovi koji predstavljaju društvene, gospodarske partnere, civilna društva i udruge. Minimum od 20% su predstavnici lokalnih vlasti. Upravno tijelo LAG-a treba biti reprezentativno osiguravajući dobnu raznolikost (barem bi jedan član trebao biti mlađi od 25 godina) i ravnopravnost spolova – najmanje udio od 30% žena. LAG treba regulirati i predložiti integriranu lokalnu razvojnu strategiju koja se temelji na smjernicama koje je razvilo njegovo upravno tijelo, a koju će kasnije primjenjivati u svojem budućem razvoju.

Europska komisija odredila je **četiri prioritetne teme** za koje smatra da će biti od značajnog interesa na razini Zajednice. Svaki razvojni plan LAG-a mora biti strukturiran prema jednoj od ovih tema:

- Korištenje know-how i novih tehnologija za stvaranje konkurentnijih proizvoda i usluga ruralnog područja;
- Unapređenje kvalitete života u ruralnim područjima;
- Stvaranje dodane vrijednosti domaćim proizvodima, posebice olakšavajući ulazak na tržište malim proizvodnim jedinicama kroz zajedničke aktivnosti;
- Stvaranje optimalnog korištenja prirodnih i kulturnih bogatstava, uključujući povećanje vrijednosti lokacija od interesa Zajednice odabranih pod programom Natura 2000.

U nekim programima, LAG-ovima je dopušteno odrediti se unutar više tema, iako jedna od tema mora biti određena kao osnovna. Dodatne nacionalne teme također moraju biti odabrane kao i teme koje predlože LAG-ovi a koje se odnose na specifične situacije nekog područja na kojem djeluju.

LAG-ovi mogu biti osnovani ad hoc kako bi pristupili LEADER potpori, ili mogu biti utemeljeni na prethodno postojećim partnerstvima. Uključujući svoj tim stručnjaka i moć donošenja odluka, LAG predstavlja model organizacije koja može utjecati na rezultate određenih mjera u pozitivnom smislu. Uloga i odgovornost LAG-ova razvijala se tijekom vremena u nekim državama članicama kako je upoznatost sa LEADER pristupom rasla.

LAG-ovi odlučuju smjer i kontekst lokalne ruralne strategije i donose odluke za financiranje različitih projekata. Najviše aktivni ruralni akteri u lokalnim inicijativama su:

- profesionalne organizacije i udruženja (predstavljajući poljoprivrednike, nepoljoprivredne profesionalce i mikro poduzeća),
- trgovačke udruge, građani,
- stanovnici i njihove lokalne organizacije,
- udruge za zaštitu okoliša,
- pružatelji kulturnih i društvenih usluga, uključujući medije,
- udruge žena,
- mladi.

Jednom kad je Lokalna Akcijska Grupa osnovana njezin kontinuiran razvoj ključan je za uspjeh LEADER-a. Sastav grupe, koja bi trebala uključivati predstavnike svih sektora regije u kojoj djeluje, sa dobrom geografskom raširenošću kontinuiranost može održati jedino kroz neprestano jačanje svojih kapaciteta.

1.5. Inovativan pristup

LEADER može odigrati značajnu ulogu u stimuliranju novih i inovativnih pristupa u razvoju ruralnih područja. Takva inovativnost potaknuta je dopuštanjem LAG-ovima da šire svoje granice slobode i fleksibilnosti u donošenju odluka o aktivnostima koje žele poduprijeti. Inovativnost treba biti shvaćena u širem smislu. To može značiti uvođenje novog proizvoda, novog procesa, nove organizacije ili novo tržište. Ova jednostavna definicija inovativnosti odnosi se na ruralna kao i na urbana područja.

Međutim, ruralna područja, zbog svoje niske gustoće naseljenosti i relativno siromašne razine ljudskih i fizičkih resursa, imaju slabu povezanost sa centrima za istraživanje i razvoj što im može otežavati stvaranje temeljnih inovativnosti.

Inovativnost u ruralnim područjima može podrazumijevati transfer i prilagodbu inovacija razvijenih na nekom drugom području, modernizaciju tradicionalnih oblika know-how, ili traženje novih rješenja prema postojećim ruralnim problemima koje druge mjere intervencije nisu uspjele riješiti na zadovoljavajući i održiv način.

Uvođenje LEADER pristupa, sa njegovih sedam elemenata, može biti inovativno u oblikovanju mjera koje mogu stvarati inovativne aktivnosti. Na primjer, bottom-up pristup prethodno opisan može stimulirati širenje novih projektnih ideja koje onda mogu biti podržane putem LAG-ova. Usvajanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u ruralnim područjima može postati važan kanal za širi pristup inovacijama ruralnom stanovništvu.

Lokalne akcijske grupe šire se kako bi se mogle uhvatiti u koštac sa puno težim problemima te posegnuti i izvan svojih granica kako bi pronašle rješenja. Inovativnost je presudna u pogledu sprječavanja ruralnog nazadovanja pa su Lokalne Akcijske Grupe odlučile biti inovativne u svojem pristupu kao i u svojim projektima.

1.6. Integriran i multi-sektorski pristup

LEADER nije sektorski razvojni program, međutim lokalna razvojna strategija mora imati multi-sektorsku podlogu, odnosno integrirati aktivnosti nekoliko sektora. Aktivnosti i projekti sadržani u lokalnoj strategiji trebaju biti povezani i koordinirani u usklađenu cjelinu. Integracija se može odnositi na aktivnosti provedene u jednom sektoru, na sve programske aktivnosti ili specifične grupe aktivnosti, ili najvažnije od svega, može se odnositi na veze između različitih ekonomskih, društvenih, kulturnih, prirodnih čimbenika i sektora.

Rezultati LEADER programa ovise o veličini širenja aktivnosti animacije i jačanja kapaciteta Lokalnih Akcijskih Grupa, dok je njegov temeljni element spajanje sektora i njihovih čimbenika.

1.7. Umrežavanje

Umrežavanje uključuje razmjenu dostignuća, iskustava i know-how između LEADER grupa, ruralnih područja, vlasti i organizacija uključenih u ruralni razvoj unutar EU, neovisno o tome da li su direktni LEADER korisnici. Ono se također odnosi na transfer dobre prakse, diseminaciju inovativnosti i razvijanje na temelju znanja stečenog na lokalnom ruralnom razvoju.

Postoje različiti oblici umrežavanja od kojih je važno spomenuti sljedeća dva tipa:

- **Institucionalno umrežavanje**

Ovaj tip umrežavanja financiran je od Europske komisije koja definira uloge umreženih institucija. EU podupire mrežne strukture na Europskoj i na nacionalnoj razini što u konačnici spaja LEADER grupe, vlasti i sve ostale zainteresirane partnere aktivne u ruralnom razvoju.

Od 2007. godine oblici institucionalne mreže uključuju također Europsku mrežu za ruralni razvoj (pokrenutu od Europske komisije) i nacionalnu ruralnu mrežu koja će biti uspostavljena u svakoj državi članici.

Aktivnosti umrežavanja primarno su bile fokusirane isključivo na LEADER-u, ali od 2007. godine pristupile su puno širem spektru problema od ruralnog razvoja. One tako imaju stručnu podršku te poduzimaju praktične aktivnosti kao što su pripremanje publikacija o različitim aspektima ruralnog razvoja, organiziranje seminara, analiziranje aktivnosti ruralnog razvoja u cilju identificiranja dobre prakse, identificiranje trendova razvoja u ruralnim područjima, vođenje internet stranica i pomaganje LEADER grupama u traženju potencijalnih partnera, te objavljivanje projekata suradnje. Europska mreža također djeluje kao mjesto susreta nacionalne mreže i vlasti u svakoj državi članici u svrhu širenja iskustva na Europskoj razini. Sudjelovanje u mrežnim aktivnostima obvezatna je za sve LEADER grupe koje primaju EU financijsku potporu, ali i ostale grupe su dobrodošle kako bi u mreži osnaživale svoje znanje i iskustvo.

- **Nacionalne, regionalne i lokalne mreže**

Nacionalne, regionalne i lokalne mreže ili udruženja LEADER grupa također su uspostavljene ili neformalno raširene na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini u nekim državama članicama kao i na europskoj razini Europske LEADER organizacije za ruralni razvoj.

Ovakve mreže stvaraju veze između ljudi, projekata i ruralnih područja te tako mogu pomoći nadjačati izolaciju s kojom su suočene neke ruralne regije. One mogu stimulirati projektnu suradnju omogućujući lakši kontakt LEADER grupa.

1.8. Suradnja

Suradnja ide dalje od samog umrežavanja. Ona uključuje Lokalne Akcijske Grupe koje provode zajednički projekt sa drugom LEADER grupom, ili sa grupom koja ima sličan pristup u drugoj regiji, državi članici, ili čak u nekoj trećoj zemlji.

Suradnja može pomoći LEADER grupama da istaknu svoje lokalne aktivnosti. To im može omogućiti da riješe određene probleme ili da dodaju vrijednost lokalnim resursima. Na primjer, suradnja može biti put dostizanja kritične mase potrebne kako bi određeni projekti bili održivi, ili za poticanje komplementarnih aktivnosti. Primjeri uključuju zajednički marketing LEADER grupa u različitim regijama čija područja dijele specijaliziranost u određenim proizvodima ili razvijanje zajedničkih turističkih inicijativa temeljenih na zajedničkom kulturnom nasljeđu.

Projekti suradnje nisu samo jednostavno izmjenjivanje iskustava, već oni moraju uključivati konkretne zajedničke projekte idealno vođene unutar zajedničke strukture.

Postoje dva moguća različita oblika suradnje unutar LEADER-a:

- *internacionalna suradnja* koja obilježava suradnju između različitih ruralnih područja unutar država članica ili između LEADER grupa, i također je otvorena za ostale lokalne grupe koje koriste sličan participan pristup;
- *međudržavna suradnja* obilježava suradnju između LEADER grupa iz najmanje dvije države članice, ili suradnju sa grupama iz trećih država koje prate sličan pristup.

Puni potencijal aktivnosti dijeljenja vlastitog iskustva u ruralnim područjima u Europi, te stvaranje povezanosti između različitih država tek se očekuje da će se u potpunosti ostvariti. Osim toga, uključivanjem pred-pristupnih država, kao što je Hrvatska, koje s nestrpljenjem očekuju svoje uključivanje u LEADER program, animiranje i jačanje kapaciteta dobiti će potpuno novu dimenziju.

2. LEADER PROGRAM U OKVIRIMA REPUBLIKE HRVATSKE

2.1. Provedba LEADER programa i osnivanje LAG-ova u Republici Hrvatskoj

Za uvođenje i provedbu LEADER programa u Hrvatskoj zaduženo je Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, unutar kojeg djeluje IPARD Agencija kao njezino provedbeno tijelo nadležno za slijedeće vrste aktivnosti u pogledu njegove provedbe:

- objavljivanje poziva na nadmetanje u okviru kojeg se LAG-ovi mogu prijaviti za odobrenje,
- konačni odabir LAG-ova na temelju predizbora koji vrši Ocjenjivački odbor,
- odobrenje njihovih lokalnih razvojnih strategija na temelju prepoznatog i objektivnog kriterija,
- raspodjela proračuna za odabrane LAG-ove,
- procjena prihvatljivosti i odobrenje projekata u okviru lokalnih razvojnih strategija,
- funkcija kontrole (administrativna i na licu mjesta),
- plaćanja krajnjim korisnicima na temelju pregledanih i odobrenih zahtjeva za plaćanje.

Svoje odgovornosti ima i LAG, a one su:

- uspostava LAG-a i razvoj statuta LAG-ova,
- razvoj lokalne strategije razvoja i lokalnog operativnog plana razvoja,
- promicanje i informiranje lokalnog stanovništva o postojećim mogućnostima i o prijavama za projekt u okviru lokalne strategije razvoja IPARD programa,
- dogovaranje usavršavanja i radionice za lokalno stanovništvo npr. o. pripremi pojedinačnih poslovnih planova, prijedloga prijave, računovodstva, itd.,

- objavljivanje pisama preporuke IPARD agenciji o projektima koji bi se mogli financirati u okviru lokalne razvojne strategije,
- upravljanje aktivnostima LAG-a (vođenje projekta, programiranje aktivnosti, računovodstvo, mjesečna i kvartalna izvješća, itd.).

Jedna od početnih zadaća LAG-a, kako je navedeno, izrada je lokalne strategije razvoja. Istu će akreditirati kao prihvatljivu IPARD agencija, te će se na temelju nje usmjeravati budući ruralni razvoj područja nekog LAG-a.

Slijedeće komponente trebaju biti uključene u lokalnu razvojnu strategiju:

- lokalne razvojne strategije provest će se u okviru sveukupnih ciljeva hrvatskog IPARD programa 2007 – 2013;
- lokalna razvojna strategija bavit će se gospodarskim, društvenim i ekološkim problemima područja, a treba se temeljiti na prednostima, slabostima i mogućnostima područja u kojima se strategija primjenjuje i specifičnim ciljevima za provedbu LEADER-a u kontekstu IPARD programa;
- sveobuhvatnost kvantitativnih ciljeva;
- opis očekivanih aktivnosti/mjera;
- usklađenost s ostalim relevantnim strategijama i/ili nacionalnim/regionalnim politikama;
- uključenost financijske tablice i rasporeda za provedbu aktivnosti, ako je potrebno;
- posebne tehničke liste (opis projekta, detaljni akcijski plan, popis partnera, raspored provedbe i financijska tablica po godinama, raspodjela po partneru i radnji) projekata suradnje provest će se u skladu s lokalnom strategijom razvoja i njenim prioritetima.

2.2. Postupak odabira LAG-ova i odobrenje lokalnih strategija razvoja

LAG-ovi će biti izabrani na temelju raspisanog natječaja za sva ruralna područja kojeg će vodit IPARD Agencija. Posebni kriteriji će se koristiti za:

- pristup koji se temelji na području,
- kvalitetu i usklađenost ciljeva IPARD programa s predloženim lokalnim strategijama razvoja, i
- sposobnost LAG-a da upravlja provedbom prijedloga.

Primijenjeni postupak odabira temeljiti će se na sustavu rangiranja izbornog kriterija, a ne na načelu “tko prvi, njemu sve”. Sustav rangiranja će naknadno razviti upravno tijelo kao dio smjernica LEADER pristupa. Na temelju podnesenih prijava i ocjene postavljenih izbornih kriterija, LAG-ove će prethodno odabrati Ocjenjivački odbor koji se sastoji od predstavnika MPS-a/upravnog tijela, MPS -a/IPARD Agencije, Ministarstva mora, prometa i infrastrukture i drugih relevantnih ruralnih čimbenika i neprofitnih organizacija. Ocjenjivački odbor će podnijeti popis prethodno odabranih LAG-ova IPARD Agenciji za odabir, odnosno odobrenje. Uloga IPARD agencije je ograničena na provjeru prihvatljivosti u postupcima odobrenja. Ako se donese odluka u suprotnosti s ocjenjivačkim izvješćem Ocjenjivačkog odbora ona treba biti u skladu s kriterijem prihvatljivosti. Konačna odluka će biti predstavljena IPARD Odboru za praćenje.

IPARD Agencija će potpisati ugovorni sporazum koji obuhvaća tekuće troškove i provedbu specifičnih projekata suradnje s odabranim LAG-ovima, te će uspostaviti registarski sustav izabranih, odnosno odobrenih LAG-ova.

2.3. Prilike za sufinanciranje

Odobreni LAG-ovi nakon sklapanja ugovora s IPARD agencijom dobiti će mogućnost sufinanciranja prihvatljivih troškova unutar tri podmjere:

- **Podmjera 1:** *Stjecanje vještina, animiranje stanovnika LAG teritorija;*
- **Podmjera 2:** *Provedba lokalnih strategija razvoja;*
- **Podmjera 3:** *Projekti suradnje.*

Kao nastavak procesa razvijanja lokalnih strategija razvoja na temelju LEADER pristupa, a sve u svrhu poboljšanja kvalitete života u ruralnim područjima, jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost ostvarivanja dodatnih bodova prilikom prijave na natječaje unutar IPARD mjere 3.1. „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“, i to za područja ulaganja:

- Sustav kanalizacije i pročišćavanja otpadnih voda;
- Lokalne i nerazvrstane ceste;
- Toplane;
- Protupožarne ceste.

3. EU PRIMJERI DOBRE PRAKSE

LEADER program svoje začetke u Europi bilježi još od 1991. godine kada je pokrenuta prva LEADER inicijativa. Do danas, petnaest zemalja članica Europske Unije provode LEADER program i u skladu s njime osnivaju Lokalne Akcijske Grupe – LAG-ove.

Dobra praksa kroz ostvarene koristi regija koje su profitirale udružujući se na ovakav način dostupne su, kroz znanje i učenje vanjskih dobrih iskustava, i Hrvatskoj koja na pragu ulaska u Europsku Uniju već sada može svoje tendencije ruralnog razvoja prilagoditi europskim normativima, te u skladu sa europskim standardima stremiti daljnjem unapređenju ukupne kvalitete življenja i rada u ruralnim područjima.

U nastavku su navedene države članice Europske Unije koje imaju LAG-ove:

- 1) Austrija
- 2) Belgija
- 3) Danska
- 4) Finska
- 5) Francuska
- 6) Njemačka
- 7) Grčka
- 8) Irska
- 9) Italija
- 10) Luksemburg
- 11) Portugal
- 12) Španjolska
- 13) Švedska
- 14) Nizozemska
- 15) Ujedinjeno Kraljevstvo

Za prikaz rasprostranjenosti LAG-ova unutar navedenih država odabrane su dvije velike europske države, Italija i Francuska.

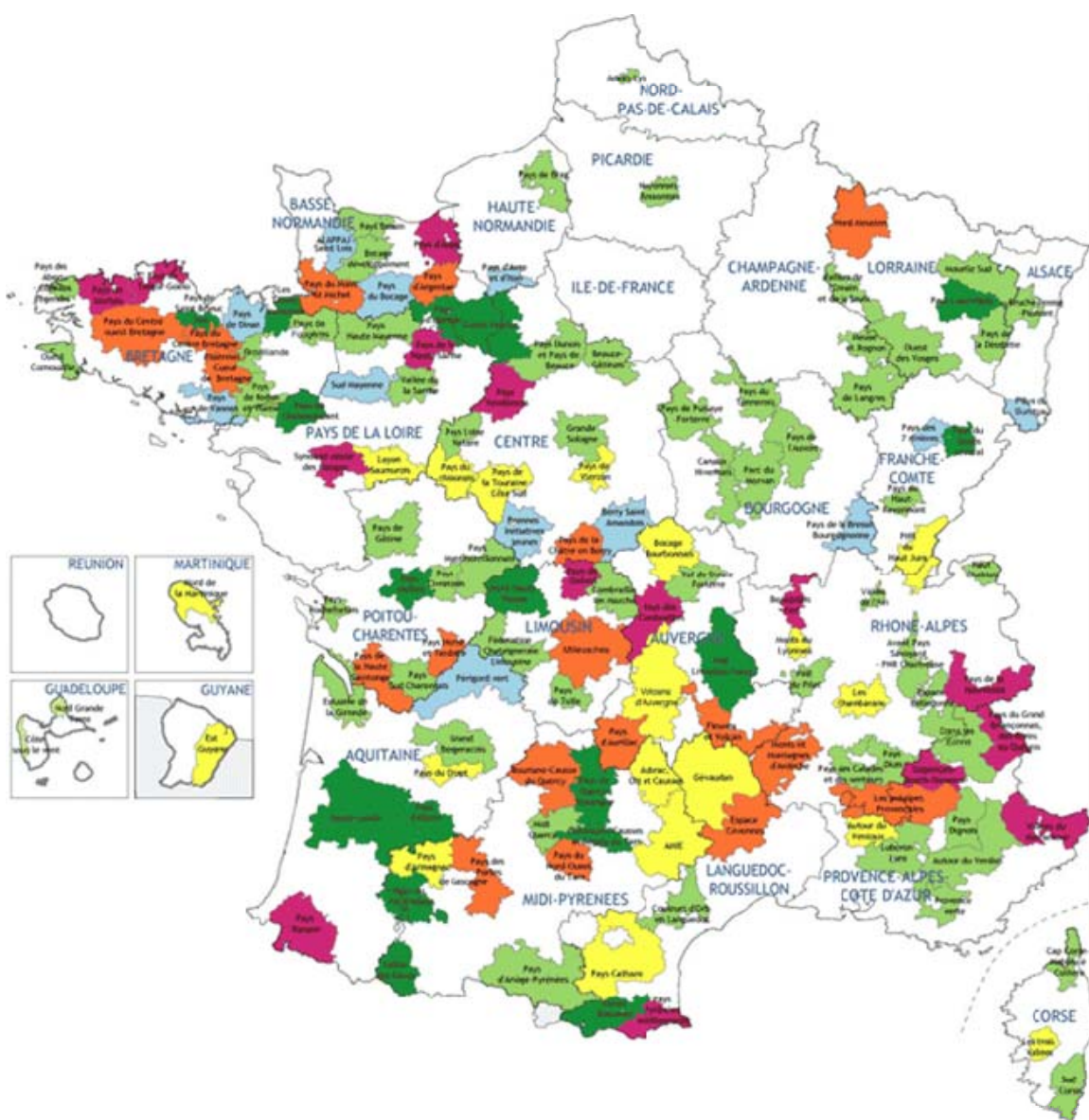
Tako je na Slici 1 prikazana teritorijalna pokrivenost LAG-ovima u Italiji. Pri tome posebno se ističe područje središnje Italije, sa pripadajućim regijama Toscana, Umbria i Abruzzo, gdje LAG-ovi zauzimaju i do 80% područja pojedine regije.

Slika 1: Teritorijalna pokrivenost LAG-ovima po regijama Italije

Izvor: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/enlarge_it.htm

Slika 2: Teritorijalna pokrivenost LAG-ovima po regijama Francuske

Izvor: <http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/enlarge.htm>

U nastavku su dani primjeri iz međunarodne baze podataka za tri LAG-a u tri zemlje: Italija, Francuska i Grčka. Oni su izabrani s ciljem prikazivanja mogućnosti uspješnog formiranja takve zajednice u regijama različitih geografskih obilježja i socio-ekonomskih prilika.

Tako se LAG iz Italije pod imenom "ATS - ALPI PREALPI GIULIE", odabran kao primjer, nalazi u kontinentalnom dijelu regije Fruli Venezia Giulia, koja se proteže od talijanskih alpa do Jadranskog mora, a obilježavaju ga izabrane dvije od četiri prioritetne teme:

- 2. Unapređenje kvalitete života u ruralnim područjima,*
- 4. Stvaranje optimalnog korištenja prirodnih i kulturnih bogatstava.*

Odabrani LAG iz Francuske, "VALLÉES DU MERCANTOUR", nalazi se u kontinentalnoj planinskoj regiji zahvaćenoj Alpama, a njegov razvojni plan okarakteriziran je prioritetnom temom:

- 1. Korištenje know-how i novih tehnologija.*

LAG iz Grčke pod nazivom "LESVOS LOCAL DEVELOPMENT COMPANY S.A. (ETAL S.A.)", nalazi se na otoku Lesbosu, a predstavlja primjer otočnog LAG-a okrenutog mediteranskoj autohtonoj poljoprivredi i turizmu čiji se razvojni plan zasniva na temi:

- 3. Stvaranje dodane vrijednosti domaćim proizvodima.*

1.) LAG – "ATS - ALPI PREALPI GIULIE", ITALIJA

Identitet LAG-a

- * Šifra iz baze podataka: L+ITFVG- 001
- * Službeno ime: ATS - ALPI PREALPI GIULIE
- * Kratica:
- * Šifra LAG Programa: L+ITFVG
- * Iskustvo u L I: Ne
- * Iskustvo u L II: Da
- * Sudjelovanje u drugim EU programima:

Indikatori

- * Država: Italija
- * Regija: Friuli Venezia Giulia
- * Ciljevi 1. ili 2. zone: djelomično 2
- * Razina programa: regionalno
- * Leader+ odabrana tema:
 - 2. Unapređenje kvalitete života u ruralnim područjima
 - 4. Stvaranje optimalnog korištenja prirodnih i kulturnih bogatstava
- * Leader+ ostale odabrane teme:

Kontakt podaci

- * Predsjednik: Carlo TONIUTTI
- * Menadžer(i): Guglielmo FAVI, Barbara MATELLON, Enrichetta PINOSA; Nadia COLAUTTI
- * Kontakt osoba(e) za projekte suradnje: Luciano LAURENCIG
- * Jezici komunikacije: Francuski, Njemački, Talijanski
- * Adresa: c/o Open Leader - Via Pramollo 16
- * Poštanski broj: 33016
- * Mjesto: PONTEBBA UD
- * Telefon: +39042890148
- * Fax: +39042890148
- * Primarna e-mail adresa: openleader@tin.it
- * Sekundarna e-mail adresa: info@torreleader.org; natisongal@libero.it
- * URL: www.openleader.org; www.torreleader.org; www.vallidelnatisone.it

Područje

- * Populacija (stanovnici): 59.589
- * Površina (u km²): 1.478,31
- * Naseljenost (stanovnika/km²): 40
- * Broj općina: 26
- * Opis geografskih karakteristika područja:

PSL područje smješteno je na sjeverno-istočnom dijelu Friuli regije i na granicama, sa Austriom na sjeveru, Slovenijom na istoku i Friuli na jugu i zapadu. Geografski varira, većinom se sastoji od planinskog područja, od kojih su neka nepristupačna ali ostala su manje strma, sa prostranim travnjacima, šumama, i dolinama u kojima su nastanjeni stanovnici (dijelom na području Alpa i Julian brežuljaka). Klima je u osnovi kontinentalna. Značajno obilježje je postojanje poveznice međunarodne ceste i željeznice sa Austrijom u obliku autoceste Tarvisio-Udine i željeznice Tarvisio-Venecija.

- * Opis socio-ekonomskih karakteristika područja:

Administrativno, područje se proteže unutar provincije Udine i dviju planinskih općina. Njezinu populaciju uglavnom čine Friuliani, sa manjinom koja govori slavenski jezik duž Slovenske granice, i populacija Germanskog jezika i kulture na Traviso području koja je formalno dio Habsburškog Carstva. PSL područje većinom je karakterizirano socio-ekonomskim problemima tipičnim za planinska područja: u populaciji se nalazi ograničen broj mladih ljudi pa tako pateći od depopulacije, ovo područje ima malu dostupnost ljudskih resursa u pogledu visokoobrazovanih ljudi i nedostatak uslužnih i proizvodnih aktivnosti. Unatoč nepovoljnom kontekstu, postoje značajni dosezi socijalnog i ekonomskog razvoja u pogledu turizma i kvalitetne poljoprivredne proizvodnje (vinogradarstvo i proizvodnja vina).

Razvojna strategija

- * Ukupno financiranje (€): 5.761.322,57
- * od čega udio EU (€): 1.849.333,32
- * udio ostalog javnog financiranja (€): 1.849.333,34
- * udio privatnog financiranja (€): 2.062.655,91
- * Kratki opis razvojne strategije:

Glavni potencijal leži korištenju prirodnih i kulturnih planinskih resursa. Budući pozitivni aspekti su aktivnosti domaće razine. Pilot strategija PSL područja može biti prikazana kao "Pozovimo ljude da siđu sa autoceste".

Suradnja

- * Nacionalni partneri za suradnju: GAL iz regije Emilia Romagna
- * Međunarodni partneri za suradnju: 1 partner iz Slovenije

2.) LAG – "VALLÉES DU MERCANTOUR", FRANCUSKA

Identitet LAG-a

- * Šifra iz baze podataka: L+FRNAT-PA05
- * Službeno ime: VALLÉES DU MERCANTOUR
- * Kratica:
- * Šifra LAG Programa: L+FRNAT
- * Iskustvo u L I: Ne
- * Iskustvo u L II: Da
- * Sudjelovanje u drugim EU programima:

Indikatori

- * Država: Francuska
- * Regija: Provence-Alpes-Côte d'Azur
- * Ciljevi 1. ili 2. zone: 2
- * Razina programa: nacionalno
- * Leader+ odabrana tema: 1. Korištenje know-how i novih tehnologija
- * Leader+ ostale odabrane teme:

Kontakt podaci

- * Predsjednik: Charles-Ange GINESY
- * Menadžer(i): Jean-Louis CONY, Tatiana BAIL, Jean-Baptiste POZZER
- * Kontakt osoba(e) za projekte suradnje: Tatiana BAIL, Jean-Baptiste POZZER
- * Jezici komunikacije: Engleski, Francuski, Španjolski
- * Adresa: 23 RUE D'ITALIE BP 1316
- * Poštanski broj: 06006
- * Mjesto: NICE CEDEX 1
- * Telefon: +33493218695
- * Fax: +33493212587
- * Primarna e-mail adresa: a006@cnasea.fr; cgiordan@parc-mercantour.com
- * Sekundarna e-mail adresa:
- * URL: www.galmercantour.org

Područje

- * Populacija (stanovnici): 22934
- * Površina (u km²): 2241
- * Naseljenost (stanovnika/km²): 10
- * Broj općina: 53
- * Opis geografskih karakteristika područja:

53 brdske općine distribuirane u četiri paralelne doline na potezu od sjevera prema jugu.
- * Opis socio-ekonomskih karakteristika područja:

Karakteristike područja: Poljoprivredno-stočarske aktivnosti prožimaju krajolik; Turistička aktivnost je u razvoju, a povezano sa skijalištima i nacionalnim parkom Mercantour; Postoji i obrtnička aktivnost; Povećanje pritiska na zemlju u selima lociranim na ulazu u dolinu na račun zasićenja priobalne regije Nice. Prema tome, izazovi problematike stanovanja postaju sve snažniji i veći.

Razvojna strategija

- * Ukupno financiranje (€): 4.024.650
- * od čega udio (€): 1.841.000
- * udio ostalog javnog financiranja (€): 1.615.419
- * udio privatnog financiranja (€): 568.231
- * Kratki opis razvojne strategije:

Od 2002. godine novi programi orijentirani na ICT razvili su oko 6 ciljeva: za promociju razvoja inovativnih usluga za građane i poduzeća; za razvoj nove ugodnosti okruženja i nove konkurentnosti; za razvoj i pomoć u upravljanju prirodnim i kulturnim resursima; za olakšavanje pristupa informacijama, za promicanje razvoja komunikacije; za podizanje svjesnosti i vođenje lokalnih subjekata u upotrebi novih tehnologija. Na početku 2005. godine lokalna akcijska grupa dobila je novu dotaciju u želji stavljanja naglaska na evaluaciju, komunikaciju i suradnju. Novi resursi će biti usmjereni za aktivnosti koje doprinose osnaživanju ekonomske i socijalne kohezije ovog područja kroz razvoj inovativnih načina upotrebe povezanih sa novom informacijsko-komunikacijskom tehnologijom u sektoru usluga (osobnih, socio-profesionalnih i društvenih).

Suradnja

- * Nacionalni partneri za suradnju: GAL Gapençais Buëch Durance
- * Međunarodni partneri za suradnju:

3.) LAG – "LESVOS LOCAL DEVELOPMENT COMPANY S.A. (ETAL S.A.)", OTOK LESBOS, GRČKA

Identitet LAG-a

- * Šifra iz baze podataka: L+GRNAT29
- * Službeno ime: LESVOS LOCAL DEVELOPMENT COMPANY S.A. (ETAL S.A.)
- * Kratica: LESVOS
- * Šifra LAG Programa: L+GRNAT
- * Iskustvo u L I: Da
- * Iskustvo u L II: Da
- * Sudjelovanje u drugim EU programima: Equal; Adapt; Youthstart

Indikatori

- * Država: GREECE
- * Regija: Lesbos
- * Ciljevi 1. ili 2. zone: 1
- * Razina programa: nacionalno
- * Leader+ odabrana tema: 3. Stvaranje dodane vrijednosti domaćim proizvodima
- * Leader+ ostale odabrane teme:

Kontakt podaci

- * Predsjednik: Stylianos Pavlis
- * Menadžer(i): Anastassios PEREMENIS
- * Kontakt osoba(e) za projekte suradnje: Neoklis Tsagalos
- * Jezici komunikacije: Engleski, Francuski, Grčki, Talijanski, Španjolski
- * Adresa: 4, ERMOU Str
- * Poštanski broj: 81100
- * Mjesto: LESVOS
- * Telefon: +302251029400
- * Fax: +302251029577
- * Primarna e-mail adresa: inquiries@etal-sa.gr
- * Sekundarna e-mail adresa:
- * URL: www.etal-sa.gr

Područje

- * Populacija (stanovnici): 90.643
- * Površina (u km²): 1.565
- * Naseljenost (stanovnika/km²): 36,08
- * Broj općina: 13
- * Opis geografskih karakteristika područja:

Otok Lesbos je karakteriziran kao manje omiljeno otočno područje sa planinskim i poluplaninskim područjima. Lesbos je treći najveći otok u Grčkoj i centar Northern Aegean Administrative regije..

- * Opis socio-ekonomskih karakteristika područja:

Socio-ekonomski uvjeti su određeni i pod direktnim utjecajem otočnih specifičnih izoliranih karakteristika. Glavna pitanja, ili problemi, uključuju ograničeno tržište, udaljenost od proizvodnih i distributivnih centara, uvećanje troškova osnovnih proizvoda, činjenicu da je poslovna aktivnost ograničena na mala i srednja poduzeća, ograničenost poslovne održivosti i nezaposlenost, posebice u kontekstu mladih ljudi koji imaju tendenciju preseljenja u ekonomske centre. Gospodarstvo Lesbosa je karakterizirano uglavnom ruralnim aktivnostima i tercijarnim sektorom (turizmom), a prerađivačka industrija je relativno limitirana. Masline i maslinovo ulje su glavni poljoprivredni proizvodi.

Razvojna strategija

- * Ukupno financiranje (€): 5.781.620
- * od čega udio EU (€): 3.300.000
- * udio ostalog javnog financiranja (€): 1.100.000
- * udio privatnog financiranja (€): 1.381.620
- * Kratki opis razvojne strategije:

Cilj je najbolje moguće direktno i integrirano, uz uvažavanje posebnosti lokalne populacije, podizanje i aktivacija u cilju postizanja ozakonjene vizije za stvarni lokalni razvoj baziran na otoku svojstvenoj dinamici. Središnja tema: - Osnajivanje lokalnog identiteta i karakteristika unapređenjem kulturnih i ekoloških posebnosti Lesbosa, međusobno povezivanje identiteta lokalnih proizvoda i usluga koristeći unapređenje kvalitete i inkorporaciju kodificiranog i nekodificiranog znanja kao metodološki pristup u cilju postizanja veće konkurentnosti i osnaživanja kapaciteta za osiguranje i ulazak na nova tržišta.

Strateški ciljevi su:

- A.) Unaprijediti i promovirati Lesbos kao destinaciju sa specifičnim identitetom i mnogostrukim opcijama za posjetitelje (prirodni i kulturni okoliš).
- B.) Unaprijediti kvalitetu, osnažiti konkurentne pozicije proizvoda i usluga potičući inovativne, integrirane pilot projekte koji pružaju odgovore na nove zahtjeve i standarde potrošača, te tehnološke izazove.
- C.) Poticati stvaranje dodatnog dohotka i generirati višestruke prilike za zapošljavanje u okvirima i u skladu s prioritetima razvoja, očuvanja i osnaživanja održive socijalne strukture Lesbosa.
- D.) Eliminirati introverzije, te integrirati uspješne europske i nacionalne prakse kroz širenje znanja i apliciranog ili pilot iskustva

Suradnja

- * Nacionalni partneri za suradnju:
- * Međunarodni partneri za suradnju:

LITERATURA

- 1) Ilak Peršuriš, A. S., Jurakoviš, L., Trošt, K.: Leader programi i njihova funkcija u ruralnom razvoju, Agroekonomika i agrosociologija, Zagreb, 2009.
- 2) LEADER Program, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2008., Zagreb
- 3) Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
<http://www.mps.hr/default.aspx?id=4787>, (15.09.2009.)
- 4) Središnja agencija za financiranje i ugovaranje
<http://www.safu.hr/hr/rjecnik/pregled/414/leader?lang=hr>, (16.09.2009.)
- 5) DG Agriculture - Europska komisija
http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm, (24.09.2009.)
- 6) Europska komisija
<http://leaderplus.ec.europa.eu/cpdb/public/lag/LagDataFS.aspx?objectId={BB000624-FC15-457E-9382-35CF4B090D1E}>, (29.10.2009.)
- 7) Elard <http://www.elard.eu/en/leader>, (7.10.2009.)

THESE